

Will Eisner, *Spiknutí: Tajný příběh Protokolů sionských mudrců*. Praha: Academia, 2008, 152 s.

Snad žádný podvrh a falzifikát v dějinách lidstva neprokázal tak obdivuhodnou životnost a vytrvalost jako Protokoly sionských mudrců. Těžko se nějaká intrika může pochlubit takovým davem stoupců, kteří i navzdory jasným důkazům, hovořícím proti, slepě věří v její pravost. Ano, i přes krátkou dobu trvání „pravosti“ Protokolů (od prvního vydání k odhalení podvrhu uplynulo pouhých šestnáct let) i dlouhých desetiletí uplynulších od jejich veřejné demystifikace (roku 1921 v *The Times*) věří autentičnosti Protokolů stále miliony lidí a jejich výtisky dále vycházejí po celém světě.

Za téměř devadesát let od jejich odhalení jako padělku vyšly desítky, spíše stovky vědeckých publikací dokládajících jejich smyšlenost. Za stejnou dobu ovšem vyšlo také mnoho prací, které naopak „dokazovaly“ jejich pravost. Ještě horší než tento fakt je však skutečnost, že tyto obhajoby byly prakticky všechny psány na objednávku či podporu šovinistických, xenofobních a rasistických hnutí a našly si své početné čtenářstvo. Proto se nabízí otázka, zda může mít pouze a výlučně vědecká prezentace zásadní vliv na lidské smýšlení. Pro ty, jež výsledky bádání nechávají chladnými a přednost dávají spíše produktům masové popkultury, udělal na poli osvěty obrovskou práci právě Will Eisner.

Dnes již zesnulý americký komiksový kreslíř židovského původu, jeden z průkopníků grafického románu jako informační síly a jeden z nejvýznamnějších umělců tohoto žánru vůbec se nedlouho před svou smrtí pustil do práce na *Spiknutí*. V tomto svém posledním díle se významně odklonil od grafické stránky ve prospěch obsahu sdělení. Jako příslušník Protokoly očerňovaného národa se cítil být povinován využít sílu sekvenčního umění a využít tak „příležitost vyrovnat se s touto propagandou v přístupnějším jazyce“ (s. 3). Na autora komiksu provedl obdivuhodnou rešerši pramenů i sekundární literatury a knize nechybí ani (byť skromný) poznámkový aparát. Výsledkem je tak příběh o původu, vzniku, odhalení, ale i neustálé recyklaci tohoto pamfletu ve (dle Umberta Eca, autora úvodu) světle nejmodernějšího výzkumu.

Spiknutí po obsahové stránce začíná příběhem Maurice Jolyho, francouzského spisovatele a zarytého odpůrce režimu Napoleona III. Právě jeho dílo *Rozpravy v pekle mezi Machiavellim a Montesquieuem*, zamýšlené jako skrytá filipika proti císaři, bývá dnes považováno za předlohu, jež posloužila ruské carské policii k sestavení Protokolů.

Následující kapitoly se již odehrávají v Rusku Mikuláše II., který byl v zájmu zachování stability zaostalé říše ochoten sáhnout k represivní politice a k hledání domnělých viníků neutěšeného stavu země. Jeho poradcům, ministrům, i tajné policii se jako nevhodnější zdálo označit za tyto viníky židy jakožto zastánce modernizace a liberalismu. Pro jejich přímé osočení však byl třeba nezvratný důkaz, nejlépe „autentický“ záznam jednání židovských předáků, či spíše tajný doplněk tohoto jednání, které se skutečně v roce 1897 jako První sionistický kongres uskutečnilo. Pro ruskou tajnou službu, jež měla s výrobou podvrhů mnohé zkušenosti, pak nebylo těžké najít schopného plagiátora Matveje Golovinského a předložit mu Jolyho *Rozpravy* jako vzor.

V roce 1905 se tak v Rusku objevilo první vydání *Protokolů*. Po první světové válce se dostaly společně s ruskou emigrací do celého světa a zejména ve Velké Británii jim byla věnována velická pozornost. Za jejich stoupence se počítal například Winston Churchill, v té době poslanec parlamentu. Ve stejné zemi došlo také brzy k odhalení *Protokolů* jako plagiátu Jolyho *Rozprav*, ale příběh tohoto útočného pamfletu tím zdaleka neskončil. Snažili se jej využít bělogvardějci, vyšel ve francouzském a německém překladu (jejich horlivými stoupenci byli Rosenberg, Goebbles i Hitler) a ve Spojených státech vycházel dokonce na pokračování v novinách Henryho For-da. V letech 1935 a 1937 zase probíhaly ve Švýcarsku soudy, u kterých byly *Protokoly* po žalobě Židovského výboru uznány za padělek a „směšný výmysl“. Ani to jim však vaz nezlomilo a dále vycházely a vycházejí v mnoha jazykových mutacích i po konci druhé světové války a po odhalení zvěrstev holocaustu. Italská, argentinská, egyptská, indická, americká nebo třeba japonská verze podvrhu se objevila i v 70. a 80. letech. Ještě v 60. letech se hodnocením jejich pravosti musel zabývat Senát Spojených států a v Rusku byly soudně uznány za padělek až v roce 1993.

Jestliže byly *Protokoly* již tolikrát historicko-badatelsky i soudně odhaleny, lze jen stěží pochopit jejich nesmrtelnost. O odpověď na tuto otázku se v úvodu *Spiknutí* snaží i Umberto Eco, který se asi nejvíce blíží pravdě o názoru jejich stoupců: „Protokoly by mohly být podvrh, ale píše se v nich přesně to, co si Židé myslí, a tudíž musí být považovány za pravé. [...] Jinými slovy Protokoly nevyvolávají antisemitismus, ale lidé jim věří, protože mají potřebu najít si Nepřítele.“ (s. vii) Z tohoto pohledu je ovšem těžké optimisticky hledět k budoucnosti s vírou v umlčení tohoto lživého pamfletu. Jeho stoupenci budou vždy tvrdohlaví a neoblomní. Ale lze se upínat k naději, že Eisnerovo dílo, které může díky svému zpracování proniknout mezi širší vrstvy zejména dospívajících a mládeže, alespoň částečně zabráni v nábore nových stoupců tohoto podvrhu, který se podílel na násilné smrti mnoha milionů lidí.

Radek Oravec

Břetislav Dančák, Jan Závěšický, eds., ***Energetická bezpečnost a zájmy České republiky***. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy University, 2007, 85 s.

Publikace se zabývá různými aspekty energetické bezpečnosti v globálním i evropském kontextu s důrazem na českou situaci. Břetislav Dančák se v úvodním příspěvku věnuje obecnějším otázkám a principům energetické bezpečnosti. Zdůrazňuje, že energie je základní podmínkou ekonomického růstu. Její zdroje jsou proto strategické a nepostradatelné. Mállokterý stát se však nachází v situaci, kdy vystačí se zásobami nacházejícími se na jeho vlastním území. Energii je tedy třeba dovážet. Mezi aktéry tak vzniká závislost. Trh, ve kterém se dnes pohybujeme, je tak neuvěřitelně provázaný a vyspělé státy využívají energii v tolika sektorech a v tak široké